

Леськів С. Р.,

аспірант кафедри судоустрою, прокуратури та адвокатури
Львівського університету бізнесу та права

ПРАВОВИЙ СТАТУС ВИЩОЇ РАДИ МАГІСТРАТУРИ ЯК ОРГАНУ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ФРАНЦІЇ

Анотація. У статті досліджені особливості формування та функціонування Вищої ради магістратури Франції з урахуванням позицій вітчизняних, іноземних учених і законодавства Франції. Наведено основні повноваження Вищої ради магістратури як органу суддівського самоврядування Франції. Надаються пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства України на підставі позитивного досвіду функціонування Вищої ради магістратури Франції.

Ключові слова: суд, судова влада, суддівське самоврядування, Вища рада магістратури.

Постановка проблеми. Євроінтеграційний шлях, яким пішла Україна, зумовлює необхідність дослідження правових систем країн Європейського Союзу з метою використання їх позитивного досвіду, зокрема, і щодо судової гілки влади України. Франція є однією з демократичних країн, яка має позитивний досвід функціонування різних правових інститутів, серед яких Вища рада магістратури, у зв'язку з чим викликає підвищений інтерес до детального вивчення та дослідження правових аспектів діяльності суддівського самоврядування. Вища рада магістратури як орган суддівського самоврядування є однією з основних гарантій забезпечення професійних прав суддів, незалежності й самостійності суду та суддів, безпосередньо впливає на підвищення якості правосуддя і становлення довіри суспільства до судової влади.

Дослідженням питань формування та функціонування Вищої ради магістратури Франції займалися такі вчені, як І. Власов, А. Георгіца, О. Гончаренко, В. Марченко, І. Назаров, С. Обрусна та ін.

У юридичних літературних джерелах з адміністративного права на сьогодні відсутнє комплексне дослідження правового статусу Вищої ради магістратури Франції, яка здійснює формування професійного суддівського корпусу й уповноважена розглядати дисциплінарні питання щодо суддів. Це зумовлює підвищений інтерес до обраної теми.

Метою статті є дослідження проблем формування та функціонування Вищої ради магістратури Франції.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- а) аналіз особливостей формування Вищої ради магістратури Франції;
- б) розкриття позиції вітчизняних та іноземних учених стосовно правового статусу Вищої ради магістратури як органу суддівського самоврядування Франції;
- в) виділення позитивних аспектів формування й функціонування Вищої ради магістратури з метою вдосконалення чинного законодавства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. ст. 7, 8 Загальної Декларації прав людини, усі люди є рівними перед законом, мають право на їх однаковий захист, а також право на ефективне поновлення у правах компетентними національними судами в разі порушення їх основних прав, наданих їм конституцією або законом [1]. Незалежність суддів сприяє

укріпленню верховенства права й захисту свободи особи в демократичних країнах. Ефективне здійснення правосуддя прямо залежить від професійності та незалежності суддівського корпусу.

Як зазначає А. Георгіца, судову владу не можна ототожнювати із судами, судовою системою [2, с. 202]. На практиці судова влада виходить за межі судів, у зв'язку з чим має змогу системою закладених у суди можливостей впливати на інші види державної влади, людину й суспільство загалом. Але практично судова влада та суд (судова система) не можуть існувати окремо [3, с. 52].

Суддівське самоврядування створене з метою вирішення питань внутрішньої діяльності судів, водночас впливає як на ефективність здійснення вирішення питань стосовно забезпечення професійних прав суддів, так і на правосуддя загалом, оскільки є гарантом незалежності носіїв судової влади від будь-якого тиску. У зв'язку з вищенаведеним можемо констатувати, що під час добору суддів велике значення має суддівське самоврядування, оскільки в більшості європейських країн вони наділені значними повноваженнями щодо кадрових питань і дисциплінарної відповідальності суддів.

Франція як одна з демократичних країн Європейського Союзу викликає значний інтерес для дослідження особливостей формування та функціонування органів суддівського самоврядування з метою подальшого впровадження позитивного досвіду в законодавстві України.

Як відомо, до другої половини ХХ століття повноваженнями суддівського самоврядування у Франції були наділені відповідні міністерства юстиції.

На сьогодні існує тенденція передачі повноважень суддівського самоврядування окремим органам, зокрема Вищій раді магістратури Франції.

Вища рада магістратури – це особливий орган державної влади, основними завданнями якого є добір кандидатів на посади суддів і прокурорів, а також здійснення функцій дисциплінарної ради суддів [4]. Вона була створена в 1883 р. Вищої Раді магістратури надано повноваження конституційного органу, який має право його заміняти в установлених законом випадках (ст. 65 Конституції Французької Республіки) [5].

У період з 1946–1958 рр. до її складу входили Президент Франції, шість членів, що призначалися Національними Зборами, шість суддів (чотири обрані; двоє призначені Президентом).

З 1958 р. всі члени Вищої ради магістратури призначаються Президентом. Як відомо, Франція – напівпрезидентська республіка, у якій Президент є гарантом незалежності судової влади, на підставі чого можна стверджувати про можливість впливу виконавчої влади на судову гілку влади. Попри це, законодавець забезпечив незалежність судової влади так, що палата Вищої ради магістратури, компетентна відносно суддів, виносить рішення як дисциплінарна рада, де головує перший заступник Касаційного суду (ч. 6 ст. 65), що можна розцінювати як гарантію відсутності впливу виконавчої влади на чинних суддів [6, с. 122].

Міжнародні стандарти передбачають, що орган, уповноважений приймати рішення щодо обрання й кар'єри суддів, має бути незалежним від уряду та адміністративних органів. Для гарантування незалежності цього органу запроваджується таке положення, за якого він принаймні наполовину має складатися із суддів, обраних їх колегами шляхом використання методів, що гарантують якомога ширше представництво суддівської спільноти. Ці положення засвідчують, що порядок формування органів на зразок Вищої ради магістратури створює умови для утвердження суддівського самоврядування й одночасного запобігання корпоративній замкнутості [7].

Так, відповідно до ст. 64 Конституції Французької Республіки, Вища Рада магістратури уповноважена допомагати Президентові як гарантові незалежної судової влади, але фактично Рада магістратури Франції здійснює адміністративне керування судами [8].

Сучасний статус Вищої ради магістратури Франції зумовлений реформою 1993 р., яка була впроваджена в процесі переходу Франції в період 5-ої Республіки.

Відповідно до Конституційної реформи 1993 р. й органічного (конституційного) закону 1994 р., правовий статус Ради зазнав суттєвих змін. Так, розмежовано процедури призначення суддів і прокурорів [5].

Відповідно до ст. 65 Конституції Французької Республіки, Вища рада магістратури складається з корпусів (палат): 1) повноважний щодо суддів; 2) повноважний щодо прокурорів [5].

У корпусі, повноважному щодо суддів, головою є перший голова Касаційного суду. Крім того, до нього входять 5 суддів і один прокурор, один член Державної ради, який призначається Державною радою, один адвокат, а також шість кваліфікованих осіб, що не належать ні до Парламенту, ні до судової системи, ні до системи адміністративної юстиції. Президент Республіки, Голова Національних зборів і Голова Сенату призначають по двох кваліфікованих осіб. Призначення, вироблені головами кожної з палат Парламенту, робляться на підставі тільки укладення компетентної постійної комісії відповідної палати.

Повноваження Вищої ради магістратури Франції стосовно суддівського корпусу розширено в частині надання пропозицій кандидатур на посади голів судів першої інстанції й отримано право консультативного голосу відносно всіх інших призначень. Стосовно призначення прокурорів Рада набула права надавати консультативні висновки щодо кандидатів на посади.

Вища рада магістратури наділена почесним статусом гаранта незалежності судової влади та єдності судового корпусу. Діяльність провадиться у формі відкритих пленарних засідань. На таких же пленарних засіданнях Вища рада магістратури приймає рішення щодо питань, пов'язаних із суддівською етикою, а також інших питань, що стосуються функціонування системи юстиції, у разі звернення до неї Міністра юстиції.

Кожного року Вища рада магістратури Франції публікує звіт про діяльність по кожному з напрямів її діяльності, зокрема, розробляє й оприлюднює зобов'язання щодо суддівської та прокурорської етики. Вважаємо позитивним досвід публічності звітів діяльності Вищої ради магістратури, вважаємо, було доречним надати таке повноваження З'їзду суддів України як вищому органу суддівського самоврядування з метою узагальнення проблем, які виникають при функціонуванні органів суддівського самоврядування нижчої ланки, і подальшого їх вирішення.

Наступним етапом змін був період 2008–2010 рр. У зв'язку з конституційними змінами та прийняттям органічного закону було змінено склад, процедуру головування, особливості призначення прокурорів тощо.

На сьогодні Вища Рада магістратури наділена такими повноваженнями:

- вносити пропозиції щодо кандидатур на посаду суддів Касаційного суду (Першого Президента, президентів палат, радників, радників з особливих питань, радників, які працюють тимчасово, референтів, які готують рішення), перших президентів апеляційного суду та президентів трибуналів (судів першої інстанції);

- проводити перевірки, опитування, вивчати справи;

- відкликати ініційовані пропозиції;

- надавати висновки (мають рекомендаційний характер) щодо проектів пропозицій стосовно інших призначень, які входять до компетенції Міністра юстиції;

- розгляд повідомлень про факти, що вимагають дисциплінарного провадження відносно магістратів, отриманих від Міністра юстиції, перших президентів апеляційного суду, президентів вищих апеляційних трибуналів, генеральних прокурорів при апеляційних судах або прокурорів при вищих апеляційних трибуналах;

- прийняття постанов щодо дисциплінарної відповідальності, накладання дисциплінарного стягнення.

Вища рада магістратури є судовою інстанцією з питань прийняття постанов щодо дисциплінарної відповідальності й накладення дисциплінарного стягнення, її рішення щодо цих питань можуть бути оскаржені до Державної ради.

Ст. 65 Конституції Французької Республіки надає можливість безпосереднього звернення учасників процесу до Вищої ради магістратури, відповідно до умов, установлених органічним законом. Існує три комісії, які розглядають звернення: дві з них вивчають звернення стосовно суддів, одна – стосовно прокурорів. На нашу думку, така функція має велике значення для підвищення рівня довіри суспільства до судової влади, так як громадськість опосередковано зможе вплинути на процес формування суддівського корпусу. Така практика була б корисною і для України, враховуючи тенденцію зменшення довіри громадян до суду.

Висновки. На підставі аналізу Вищої ради магістратури Франції та особливостей її функціонування, можна зробити висновок, що на сьогодні існують органи суддівського самоврядування країн Європейського Союзу, досвід яких можна використати для реформування вітчизняного законодавства з метою підвищення рівня довіри суспільства до судової влади, ефективності захисту професійних прав та інтересів суддів і утвердження основоположних принципів судочинства.

Перспективи подальших пошуків у цьому науковому напрямі полягають у такому:

- ретельному дослідженні теоретичних засад правового статусу Вищої ради магістратури Франції;

- розкритті проблем правового регулювання суддівського самоврядування України з огляду на досвід Франції;

- удосконалення формування й функціонування суддівського самоврядування України з урахуванням досвіду країн Європейського Союзу.

Література:

1. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн : [навчальний посібник] / А.Г. Георгіца – Чернівці : Рута, 2000. – 424 с.
3. Обрусна С.Ю. Зарубіжний досвід судового управління та можливості його використання при реформуванні судової системи України / С.Ю. Обрусна // Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. – № 4. – С. 52–73.
4. Нойон // Большой юридический словарь / Нойон. – М. : Инфра-М, А.Я. Сухарев, В.Е. Крутских, А.Я. Сухарева, 2003.

5. Конституція Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.conseil-constitutionnel.fr/conseil-constitutionnel/root/bank_mm/constitution/constitution_russe_version_aout2009.pdf.
6. Марченко В.В. Щодо взаємодії уряду Франції з іншими національними органами державної влади / В. В. Марченко. // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. – 2014. – С. 121–124.
7. Рекомендація № Я (94) 12 комітету міністрів державам-членам щодо незалежності, дієвості та ролі суддів // Вісник Верховного Суду України. – 1997. – № 4 (6). – С. 11.
8. Французская Республика. Конституция и законодательные акты / сост.: В.В. Маклаков, В.Л. Энтин ; редкол.: Г.В. Барабашев, О.А. Жидков, И.П. Ильинский, Г.П. Калямин, Б.А. Страшун, В.А. Туманов ; под ред. и со вступ. ст. В.Е. Чиркин ; пер.: В.В. Маклаков, В.К. Пучинский, В.Л. Энтин. – М. : Прогресс, 1989. – 448 с.

Леськів С. Р. Правовий статус Вишнього совета магістратури как органа судейского самоуправления Франции

Анотация. В статье исследованы особенности формирования и функционирования Высшего совета магистратуры Франции с учетом позиций отечественных, иностранных ученых и законодательства Франции. При-

ведены основные полномочия Высшего совета магистратуры как органа судейского самоуправления Франции. Предоставляются предложения по совершенствованию действующего законодательства Украины на основании положительного опыта функционирования Высшего совета магистратуры Франции.

Ключевые слова: суд, судебная власть, судейское самоуправление, Высший совет магистратуры.

Leskiv S. Legal status of the High Council of Magistracy as a body of judicial self-government of France

Summary. This article is divided to the features of formation and functioning of the High Council of Magistracy of France, it is given the position of native and foreign scholars and legislation of France. There is presented basic role of the High Council of Magistracy as an body of self-government of France. It is made proposals for improving the current legislation of Ukraine on the basis of the positive experience of the High Council of Magistracy of France.

Key words: court, judiciary, judicial self-government, High Council of Magistracy.